מה הדין: כמה צריך לשלם גנב או גזלן אם השווי של החפץ הגנוב השתנה ועלה?

מתוך שיעורי הרב אלחנן פרץ שליט"א בדיני ממונות, נזיקין והלכות גזילה

הכלל ההלכתי היסודי קובע כי "כל הגזלנים משלמים כשעת הגזלה", אך אם היה שינוי במחיר והחפץ נאבד בידיים, משלמים את המחיר הגבוה.

בהלכות גזילה (סוגיה הקשורה לחושן משפט סימן שנד) נפסקו שני מצבים:

1. אם החפץ קיים בעין: הגנב יכול להחזירו כמות שהוא ולומר לנגזל "הרי שלך לפניך".

2. אם החפץ נאבד או נצרך לאחר שעלה מחירו: לפי הנתיבות (סוגיה הקשורה לחושן משפט סימן שנד), אם חל שינוי במחיר והגנב בזבז או צרך את החפץ בידיו כשהיה יקר, הוא נהנה משבח הגזלה ומחויב לשלם את המחיר הגבוה ביותר שבין שעת הגזלה לשעת העמדה בדין. מאידך, דעת קצות החושן היא שאם הגנב פשע בשמירת החפץ והוא נאבד מעצמו, היות ואין עליו דין שומר רגיל, הוא משלם רק כשעת הגזלה המקורית.

בשאלת גנב שפשע בשמירת החפץ קיימת מחלוקת בין הסמ"ע לקצות החושן בסימן שנד, והכרעת בית המדרש נוטה לפטור מהמחיר החדש בנסיבות מסוימות:

שיטת הסמ"ע: גנב שפשע בשמירת הגזלה והיא נאבדה מחמת רשלנותו, מקבל באותו רגע סטטוס אקטיבי של "מזיק בידיים". היות והוא נחשב כמזיק ברגע האיבוד, פקע הכלל הרגיל של משלמים כשעת הגזלה, ועליו לשלם לנגזל את המחיר המעודכן והגבוה של שעת הפשיעה.

שיטת קצות החושן: הגנב אינו מוגדר כ"שומר" של הנגזל (שהרי החפץ אינו מופקד אצלו ברצון), וממילא לא שייך עליו חוב שמירה של "פשיעה". לכן, הוא נותר מחויב בערך המוצר כשעת הגזלה המקורית בלבד, אלא אם כן צרך או כילה את החפץ בידיו.

בשיעור הובאה השוואה בין שני בני אדם שנגזל מביתם מאוורר חשמלי לפני 50 שנה:

ראובן שגזל מאוורר והמאוורר עדיין קיים בביתו ופועל כסדרו – משיב את המאוורר הישן עצמו לבעליו, ובכך הוא מקיים מצוות עשה של "והשיב את הגזלה".

שמעון שגזל מאוורר זהה לפני 50 שנה אך המאוורר נשבר ונזרק – מנסה כעת להשיב דמיו. הוא אינו משלם מחיר של מאוורר חדיש כיום, אלא משלם את השווי שהיה למאוורר ההוא בשעת הגזלה לפני 50 שנה, כשהוא מתורגם לערך המטבע של ימינו.

גזלה שנאבדה או נשברה: אם החפץ אבד או נשבר – חייב הגזלן לשלם את דמיו לפי שוויו בשעת הגזלה (שולחן ערוך, חושן משפט, סימן שנ"ו סעיף א').

גזלה הקיימת בעין: אם החפץ הנגזל שמור וקיים ביד הגזלן ולא נעשה בו שינוי השם או שינוי מעשה – מן התורה חייב להחזיר את החפץ עצמו לבעליו, אפילו עברו שנים רבות ומחירו בשוק עלה או ירד. נפסק בשולחן ערוך (חושן משפט, סימן שנ"ו סעיף א'): "ואם הגזלה קיימת בעין כמות שהייתה – מחזיר הגזלה עצמה לבעלים ואומר לו הרי שלך לפניך".

התשובות נערכו על פי שיעורי הרב אלחנן פרץ שליט"א ועל פי פסקים שקיבל מאת הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל ומגדולי הפוסקים, והן לעיון בלבד. אין לסמוך על האמור כאן להלכה למעשה, ובשאלה פרטית יש לפנות לרב או לבית הוראה.

בית מדרש להכשרת דיינים ומורי הוראה

לימודי הלכה ברמה גבוהה ועיון ישיבתי מעמיק על פי גדולי הפוסקים, בראשות מורנו הרב אלחנן פרץ שליט"א, גאב"ד "חוקת משפט".

שימוש בדיני תורה בפועל ותעודת הסמכה בסיום המסלול · שיעור חושן משפט בכל יום שלישי בערב, שכונת רוממה, ירושלים

חפשו בגוגל: "בית הוראה הוראת המשפט"

להרשמה ולפרטים: horat-hamishpat.co.il · 02-6260680

סרקו את הקוד לאתר הוראת המשפט

https://horat-hamishpat.co.il/halacha-qa/thief-price-increase/